

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**In Epistolam Ad Hebraeos, Ioannis Oecolampadij,
explanationes, ut ex ore pr[a]elegantis except[a]e, per
quosdam ex auditoribus digest[a]e sunt**

Ökolampadius, Johannes

Argentorati, 1534

VD16 B 5199

Capvt IX

urn:nbn:de:hbz:466:1-36048

Igitur habuit quidem etiam prius illud iustificatioēs, cultus, ac sanctū mundanum.

Quia superius dixit. Vide ut facias omnia secundū exemplar, quod ostensum est tibi in monte, indicaui typum quendam Mosi propositum fuisse, per quem externum pręfigurabatur tabernaculum, quod nunc declarandum suscipit, quo melius ad veri tabernaculi cognitionē peruenire valeamus. Sed obiter quędā Apostolus inducit, & statim relinquit, ut ad digni⁹ tractandū accedat, nēpe, quomodo Christ⁹ pro nobis sacrificauerit. Antequam tamen ad allegoriam deueniat historiā bene fundat, ne temere agens ludibrio se Iudęis exponat. Declarat ergo quomodo habuerit status tabernaculi. Iustificatio-

Iustificatio
nes.

nes, vocat ea, quę declarant iustificationē in speciem, etiam si eam non pręstent, ut sunt sacrificia, purificationes, vota. Ex operibus declarat aliquis iustificatus, sicut est in epistola Iacobi. Cultus, quales sunt psalmi, ieiunia, adorationes & his similia. Sanctū mūdanum, ἀγίου κοσμη-

Cultus

Sanctū mū
danum.

ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

pli, quæ cōposita cōcinneq; digesta, & ad vsum
sacrum segregata fuerunt. In eundem modum
dicimus etiam κόσμον γυναικείον, mundum
muliebrē, ornatū, quo matrona mūdior, id, est
comptior & ornatio fit. Dicit ergo quod & tē
plum sua vasa & ornamēta pulchre disposita
habuerit.

Siquidem tabernaculum factum
fuit primum, in quo erant lucernæ
& mensa, & propositio panū, quam
uocant sancta. Post secundum autē
uelum erat tabernaculum, quod uo
catur sanctum sanctorum, aureū ha
bens thuribulum, & arcam testamē
ti, undiq; circumtectam auro, in qua
urna aurea, habens manna, & uirga
Aaron, quæ germinauerat, & tabu
læ testamenti. Supra hanc autē che
rubim gloriæ, obūbrantia propitia
torium, de quibus non est nunc di
cendum singulatim.

Quid per sanctum mundanū intelligat Apo
stolus

stolus, videtur hic expositiue subiñcere: Interea tamen tabernaculum in duas precipuas partes, exteriorem seu κατὰ σκευὸν πρῶτον tabernaculum, & interiorem seu secundum tabernaculum, diuidit, hoc Sancta sanctorum, illud simpliciter Sanctum ut indignius, appellatur. In Sancto fuerunt, lucernæ, mensa, & panes propositionis, quæ obuia erant omnium oculis. Inter hoc tabernaculum & alterum, mediabat velum uel cortina: In sancto sanctorum erat altare incensium, quod uocat suffumigatoriū, arca testamenti, urna aurea, manna, & virga Aaron, quæ genuerant, & tabulæ testamenti. Supra arcam, uero obumbraculum quod uocabant Cherubim. Quod Apostolus hic ponit: Aureum habens thuribulum, à quibusdam, tanquam ignarus legis, & antiquitatis à quibusdam perstringitur. Nam dicunt in sancto sanctorum nullum fuisse thuribulum. Verum dictio græca θυμιατήριον, non solum thuribulum significat, sed & aram, quæ fuit in Sancto sanctorum, in quod summus Sacerdos cum thuribulo semel quotannis ingrediebatur. Lucæ. 1. habes θυμιατήριον τῆς ἀρκῆς altare incensium. Deinde quia posuit in arca fuisse, præter tabulas legis, urnam auream, manna, & virgam Aaron, alteram occasionem suggillandi autorem accipiunt, obijcientes. 3. Reg. cap. octauum, ubi legitur, nihil in ea fuisse præter duas tabulas lapideas. Hanc ob-

Contra suggillatores apostoli.

iectionem Theophylactus utcunq; soluit di-
cens : forte natu maiorum traditione rem ita se
habuisse accepit, necq; tamē id statim ab ipsis pri-
mordijs , sed factum temporibus regum ut ista
in arcam imponderentur , idq; ad duritiem & ob-
murmurationem populi contestandā . Nescio
tamen an hoc satis firmum sit. Certe q̄ in qua
tam arcam, quam tabernaculum referre potest,
ut mens sit Apostoli, quod vrna, manna, vir-
ga, fuerint in tabernaculo, quod quidem scriptu-
ra nusquam negat, non in arca : sed quod ista nō
fuerint in arca , hoc demum est quod negat. Nā
fortasse occasionem sic dedissent populo ad ido-
latriā, in quam nunquam non propendebāt.
Obiter nota perturbatum ordinem verborum
cum dicit: Post secundum autem velum, pro eo
quod est : Post velum autem erat secundum ta-
bernaculum, q̄d vocatur Sanctū sanctorū &c

Quandoquidem autem incidimus in hunc
locū, videamus paucis quid sibi vmbraē istę ve-
lint. Horum quidē & apud Iosephum habem⁹
interpretationem, sed omnino more Iudaico ef-
fictam, quem, si placet, potestis ipsi videre. Ta-
bernaculum est popul⁹ Dei, qui diuisus in duo,
quidam felicitate potiuntur æterna, & sunt intra
velum, quidam nondū, & sunt adhuc extra ve-
lum, per speculum in ænigmate hi cernunt, isti
uero facie ad faciem. Vnum tabernaculum fuit,
sic & vnus populus, vna ecclesia triumphans
& militans

Taberna-
culum.

& militans. Diximus autem supra populū dici tabernaculum & habitaculum Dei, nam ipse eū inhabitat, plenius tamen carne iam exonerat⁹ atq; saluatus, dicitur. Antequam vltius progrediamur, & ad perfectam cognitionē penetremus, oportet interpositū velum remouere, quod est caro nostra. Hac em̄ circumdati, Deū, sicuti est, dare nūquam videbimus. Hi qui sunt extra velum, in obscuro ambulant, quamdiu in hoc mundo sunt, unde opus est ipsis lucerna, ne cubi offendant, ea autem est verbum Dei, quo perspicimus, quid Deo proberur & quid non. Deinde mensa, prædicatores verbi, à quibus cibus vitæ sumendus. Cæterum intra Sanctum sanctorum, sunt desideria piorum hominum, ubi perfecta est cognitio Dei, ibi non solum panes propositionis sunt, sed & cibus cœlestis, māna, & quicquid cor hominis confirmare potest. Hic etiam apparet angelica virtus, & propitiatorium nostrum Christus. Hæc sunt, quæ de tabernaculo præmisit Apostolus, ut viam quandam muniat ad sequentia, quibus multo dignissimum Christi sacerdotiū nobis ob oculos ponet, & quomodo eo perfunctus sit ostendet. Quod ut magis perspicuū fiat, præmittit quidam historie, deinde quid spiritus eo voluerit, ordine explicat.

Velum,

Candelabrum,

Mensa,

His autem ad hunc ordinatis mo

N 5

dum, in prius quidem tabernaculū
semper ingrediūtur sacerdotes, qui
sacrorum ritus peragant, in secundū
autem semel quotannis solus ponti-
fex, non sine sanguine, quem offert
pro seipso, & pro populi ignorātijs.

Historia hæc admodum Apostoli instituto
seruiuit, unde eam negligere noluit, & dicit
sacerdotibus licuisse prius illud tabernaculum
omni tempore ingredi: nam ibi sacrificabant,
& ministeria sua perficiebāt. Num: 28. Secundū
autem soli summo pontifici, idq; semel tantum
singulis annis, idq; sanguine tam pro suis, quā
populi ignorantijs. Leuit. 16. Nunc quid per illa
significantur, Apostolus his quæ subijciuntur
manifestum facere pergit.

Illud significante spiritus sancto,
nondum manifestatam esse sancto-
rum uiam, adhuc priore tabernacu-
lo consistente, quæ erat similitudo
pro tēpore tū præsentē, in quo dona
sacrificiāq; offeruntur, quæ non pos-
sunt iux

sint iuxta conscientiam perfectū red-
dere cultorem, in cibis dumtaxat
& potionibus, & diuersis ablutioni-
bus ac iustificationibus carnis usq̄
ad tēpus correctionis imposita.

Via sanctorū, est lex perfectionis, quæ tunc
nondum fuit manifestata. Sancti enim ambulāt
in lege spiritus & perfectionis. Dicas hic An nō
tū etiā fuerint sancti? Fuerunt quidem sed nōdū
manifestati. Quam diu em̄ tabernaculū stabat,
sancti erant sub seruitute legis, tamen si cor ipso
rum libertatem spiritus possideret, deq̄ ea exul-
taret, tamen ista, stante adhuc tabernaculo quo-
dam modo occulta fuit. Vnde recte Saluator
dixit ad discipulos. Vestri vero oculi beati sunt,
quia vidēt, & aures vestræ, quia audiūt. Amē
enim dico uobis, quod multi prophetæ & iusti
desiderauerunt uidere quæ uos uideris & non
uiderunt: & audire quæ auditis, & non audie-
runt Mat. 13. Alij per uiam sanctorum, modum
sanctificationis intelligunt, quod in idem reci-
dit. Spiritus namq̄ est, qui sanctificat nos, quo
dato, uia sanctorum patuit. Recte autem dixit,
similitudo, Erat enim primum tabernaculum
parabola quædā ad sæculū quod tūc erat, hoc
est, probe conueniebat isti ætati ruditati & mo-
ribus isti rēporis. Nā ubi carnalis populus fuit,
ibi est

Via sancto-
rum quæ.

ibi est

ibi etiam carnale sacerdotium, & tabernaculū.

Quæ nō possunt ¶ Sacerdotes dona atq; uicti-
mas offerebant, sed ista tanti non fuerunt, ut cō-
sciētā cultoris perficerēt, lōgeq; infirmitiora, quā
ut ijs quis sibi iustitiam adscribere auderet. Idē li-
cet iudicare de omnibus bonis operibus. Vnica
certificatio nostrī, est acceptio spiritus sancti, in
quo obfirmamur, ut clamemus abba pater, atq;
ita certi reddimur salutis in Christo, ut neq; mor-
tem, neq; uitam, neq; aliquam creaturam exhor-
reamus. Externum nudum, nunquam interne
certificabit.

Nihil exter-
ni iustificat

¶ In cibis, potionibus ¶ Præceptum erat illis ca-
uere a certis quibusdam carnibus, ut suillis,
leporinis, & à quibuscunq; animalibus quæ ha-
bent ungulam, neq; tamen eam diuidunt aut ru-
minant, piscibusq; non squamatis &c. Præter
ea precib⁹ & sacrificijs uacaturi, prohibiti sunt
ne uinum aut quodcunq; inebriaret, biberent.
Leuit. 10. Adhæc, uarijs ablutionibus usi sunt,
ut si quis morticinum attigisset, si quis in som-
nio, uel imbecillitate corporis se polluisset, non
solum corpus, sed & uestes lauabat, ut mundus
esset. Sciamus nos omnem creaturam Dei bo-
nam, si recte, hoc est, cū gratiarum actione ea
utamur, & nihil quod intrat in os, hominem co-
inquinare Sed de his etiam supra. Significanter
autem uocat ista, iustificationes, non spiritus,
sed carnis non enim spiritum attingebant sed in
carne

carne hærebant. Diu sane certo cibo, potu & ablu-
tione externa uteris, antequã interne emunde-
ris, al ijs & sublimioribus rebus opus est, si ueli-
m⁹ recte habere aut emundari in cordibus. Om-
nia ista Deus inter alia præceperat, ut un⁹ esset
populus, & congregatus certo loco, non quod
aliquam unquam iustitiam in horum observa-
tionem collocarit. Huc refer cap. 2. Collos. Bene-
quidem faciendum cunctis esse, nemo sanus ne-
gabit, tamen in nulla benefacta piæ menti unq̃
confidendum erit.

Vsq̃ ad tempus cor.] Tempus correctionis
intelligit tempus Euangelij & gratiæ, quo lon-
ge perfectiora sunt præstira: Ideo Christus dixit
se non venisse ad soluendum legem, sed ad im-
plendam. Sic imperfecta in lege emēdatoria, cor-
rectiora & perfectiora per Christum sunt reddi-
ta, id quod nunc aliquoties audiuius.

Tempo cor-
rectionis.

At Christus accedens Pontifex
futurorum bonorum, per maius &
perfectius tabernaculū, nō manu-
factū, hoc est, nō huius structuræ,
neq̃ per sãguinē hircorū ac uitulo-
rū, sed per propriū sanguinē ingres-
sus est

ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD
sus est semel in sancta, æterna redēp
tione reperta.

Quale Chri
sti iacrici/
am.

Nunc tandem eo deuenit, ut dicat quomodo
Christus nos redemerit μεμόντων ἀγαθῶν fu
tutorum honorum, ad superiora respicit tem
pora, quæ nobis nunc sunt præsentia. Verba
hic sunt paulò obscuriora. Quidam per maius
tabernaculum, exponunt carnem Christi, crea
tam non ex uirili semine & peccatrici, qualis no
stra est, sed opere spiritus sancti. Vera quidem
& pia est sententia, sed textu minus quadrat.
Equidem malo, sicut supra, populū Dei & eccle
siam, per tabernaculum intelligere, ne perpetuo
in allegorijs sit uariandum. Ecclesia dicitur cœ
lestis Hierusalem, quia regenerata est ex spiritu
sancto, bene itaq; maius & perfectius taberna
culum hoc, non manufactum, neq; huius stru
cturæ, dixit Apostolus: multum enim differt à
tabernaculo Mosaico. In hoc tabernaculo, mi
nistrauit nobis Christus longe meliora bona,
quæ tum futura erant, nunc autem, ut dixi, præ
sentia. Dicas hic. Quomodo quæso seruiuit no
bis Christus? Introiuit per primum tabernacu
lū, id est, per ecclesiam quæ ad huc uiuit, & pe
netrauit coelos, & ita in secundum tabernaculū
introiuit.

Nec per sanguinem hircorum] Nihil obiter
Apostolus posuit, Alludit autem ad ingressum
illum

illum in sancta sanctorum, qui fiebat sanguine. In primo tabernaculo vitulū pro seipso offerebat, de cuius sanguine accipiēs introiuit in sancta sanctorū, deinde de hirci sanguine similiter. Lege integrum caput. Leuit. 16. Christus se gessit sicut Leuiticus sacerdos, sed hic in figura, ille in luce & veritate.

Sed per proprium sanguinem ¶ Sanguis vitulorum & hircorum non potuit expiare peccata, sed Christi saluifici sacrificij, cuius sanguis ad expianda peccata totius mundi abūde sufficit. Hoc sane omnium perfectissimo modo à peccatis nos emū dare uoluit, ut illius beneficiū agnoscentes, gratos nos illi perpetuo exhibeamus. Omnia hic per suas antitheses conferenda essent, sicque lux nō mediocris effulgeret. Sacerdos Leuiticus ingressus est tabernaculū, Christus similiter, sed longe tamen perfectius. Ille per sanguinem alienum, hic per suum ipsius, ille quotannis, hic tantū semel. Iam quæcunq; Christo hic tribuuntur sunt lōge præstantissima, & perfectissima, quia sunt veritas, cum Leuitica illa tantum sint huius umbrę, aplectendus ergo & audiendus est Christus.

Nos hic obiter animaduertamus, quod Dominus uoluit populum suum habere quàm purissimum & sanctissimum, & ita non permisit unicuique in quemcunq; locum ingredi, id quod testatum uoluit per Ammonitas & Moabitas, quos

Sanguine
Christi emū
damur.

quos lege ne intrarent in templū Dei in decimā usq; generationem prohibuit. Aegyptij & Idumæi in tertiam generationem exclusi. Manferes, Nothi & Eunuchi nūq; intromissi sunt. Pleriq; indigni sunt, qui admittantur in Ecclesiā, ut qui propter aliquod leue commodum scientes prudentes contra suam ipsorum conscientiam, ueritatem Dei impugnant, atq; adeo hostiliter persequuntur ac blasphemant: isti sunt similes Ammonitis & Moabitibus. Alij sunt qui & ipsi ueritatem impugnant eiq; contradicunt, sed per ignorantiam non malitia mentis, isti per pœnitentiā admittuntur, & sub Idumæis & Aegyptijs intelliguntur. Iam & in populo Dei, quiq; illius nomen gestant sunt, qui excluduntur, ut leprosi, polluti in insomnijs &c tamē qui per pœnitentiā emundati sunt, & curabiles fuerunt, recipiuntur, & intromittuntur, incurabiles autē perpetuo excluduntur ut sunt Hæretici & Hypocritæ. Vulgus manebat in suo loco, atrio siue sanctuario, Sacerdotes in Sancto, Sūm⁹ sacerdos in Sancto sanctorum, loco omnium dignissimo, sed suo modo & tempore. Hinc discimus, non omnes in cognitionem Dei peruenire, sed paucos, & ex his paucis alijs propius, alijs longius, prout cuiq; Dominus spiritum suum impartitus est.

Aeterna redemptione reperta. ¶ His uerbis fructum passionis Christi aperit, quidq; suo sanguine

sanguine effecerit, uno uerbo complectitur, nē
pe redemptionem reperit eamq; semper duran-
tem. λυτρωσις non solum propitiationem seu
redemptionem significat, sed & pretium redēp-
tionis à seruitute & pœna. Nos extremam serui-
tutem & mortem merebamur, Christus pretiū
sanguinis sui pro nobis redimēdis dedit, atq; ita
in æternam libertatem nos perduxit. Obserua
quod dicit: reperta. Quæ inuenimus non tribui-
mus nostris meritis uel diligentia, nam ea ferè
fortuito accidunt. Sic ista redemptio non à no-
stris bonis operibus quæ nulla sunt, sed à diui-
na misericordia inuenta est. Antequam enim es-
semus, redempturū se nos præcognouit. Rede-
mit autem sic electos, ut non modo culpam, sed
& pœnam omnē auferat. Quæ sequuntur ad
fructū istum quoq; pertinere possunt.

Nam si sanguis taurorum & hir-
corum, & cinis iuuençæ, aspergens
inquinatos, sanctificat ad carnis puri-
ficationem, quantomagis sanguis
Christi, qui per spiritum æternū se
ipsum obtulit imaculatū Deo, pur-
gabit cōscientiā uestrā à mortuarijs
operibus ad seruiendū Deo uiuētis

O

ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

Diceret quis: Quomodo quæso potuimus per alienum sanguinem Christi purificari: Nos peccauimus, oportebit etiam nos ipsos satisfacere: Sic loquuntur increduli. Respondet argumento à minori ducto. Si sanguis taurorum & hircorum ad purificationē aliquid potuit, multo magis sanguis Christi, quasi diceret. Si diuina ordinatione, hi qui in lege uel fluxu, uel cadauerum contactu polluti erant, sanguine taurorū & hircorum, uel aqua super cinerem iuuenæ superfusa, mundari potuerunt, quanto magis eadem ordinatione Dei, sanguis Christi, in hoc ab æterno ordinatus, emundare corda uestra & animā ipsam ab omnibus peccatis poterit. Res tota pendet à diuina ordinatione & misericordia, esto carni hoc nequaquam appareat. Sanguis hominem proprie non mundabit, sed magis coinquinabit, non enim ex natura eius est, ut abluere quid instar aquæ puræ possit, sicut nec cineris aqua mixti. Verum quia Deus ita ordinauerat, habiti fuerunt isti pro mūdis, nec à templo amplius arcebantur, tanq̃ immundi. Ad carnis purificationem ¶ Id est, foris puritatem quandā adhibebat, ut iam immundi nō censerentur. Alioqui intus, ut non mundare, ita nec coinquinare hominem potuit, attestante etiam domino, qui dicit: Quod intrat in os, nō coinquinat &c. Sic externa omnia per se internum hominē, nec coinquant, nec purificant. Nota autem

autem in speciem & in carne Iudæi purificaban-
 tur. Si figura hoc potuit, multo magis figuratū
 seu res ipsa potest. Porò scias quod per omnia
 veterum sacrificia, Christi sacrificium designatū
 est, in quē si respicias, facile patebit, quis sit qui
 emundet & sanctificat. Bruta animantia & que
 non peccarant imolabantur, ita innocens sang-
 uis Christi immolatus est pro nobis, & nos ab
 omnibus peccatis & inquinamentis emūdavit,
 & sanctificavit. Dicas, quare cinerem iuuentæ
 adiungit? Num: 19. Iubetur vacca ruffa quæ sit
 absq; macula & iugi inexperta, immolari & in
 cinerem exuri, ex quo deinde fiebat purificatio.
 Quod sane maximum passionis dominicæ sub
 se mysterium habet. Vacca vel bos dicitur Chri-
 stus propter carnis imbecillitatem. Absq; macu-
 la debuit esse, quod indicium erat Christum esse
 absq; omni peccato & labe. Inexperta iugi, iugū
 seruitutem significat, in quam peccantes se con-
 ſciunt. Eam Christ⁹ nō est expertus. Sed de hoc
 mysterio infra. 13.

Veterum
 sacrificia,
 Christum
 designat. ¶

Per spiritum æternum | Id est per ardentissi-
 mam charitatē, quæ à spiritu æterno & sancto
 profecta est, ea tam ardens in Christo fuit, ut ad
 tanta subeunda ipsum adegerit. Spiritus ille &
 charitas perpetua & ante constitutionem mun-
 di in Christo fuit, quam tum demum summā
 & ineffabilem exhibuit, cum patri obediens cru-
 cis ignominiam pro nobis perpeffus est. Vnde

ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

ipse dixit. Maiorem charitatem nemo habet, quæ
ut ponat animam suam pro amicis suis. Ioan. 15.
Si non homo factus esset, non fuisset libera-
ti, sed quia homo factus, & id quod fuit permã-
sit, nempe Deus, potuit nos liberare, atque adeo
huius sui facti, tranquillam conscientiam nostram
de diuina erga se bonitate ad plenum reddere,
quemadmodum iam sequitur.

Fructus pas-
sionis Chri-
sti.

Mortuaria
opera quæ.

Purgabit conscientiam uestram ¶ Id est, effici
et ut mundi appareamus, Hoc autem facit, cum
electis spiritum suum donat, qui prauos animi af-
fectus in eis reprimit, & ad optima queque suscipi-
enda impellit. Mortuaria opera vocat quæcumque
ex carne sunt peccata, quorum stipendium mors
est, ut sunt, adulterium, scortatio, immundicia,
lasciua, simulacrorum cultus, veneficium, ini-
micitia, inuis, emulationes, iræ, & his similia, de
quibus Gal. 5. Aduerte autem ad quid nos pur-
garit Christus, non ut in idem volutabrum
peccatorum rursus inuoluamur, sed ut abluti,
iam seruiamus Deo viuenti in sanctitate & iusti-
tia omnibus diebus nostris. Satis superque mun-
do seruitum & peccatum est, non addamus ultra:
hoc enim facere, esset extreme & detestande ingra-
titudinis, non reputantium digne precium sanguinis
Christi.

Et ob id noui testamenti concili-
ator est

ator est, ut morte intercedente, ad redemptionem earū præuaricationū, quæ fuerant sub priori testamento, n̄ qui uocati sunt, promissionem accipiant æternæ hæreditatis.

Vis ultra cognoscere fructum dominicæ passionis: per sanguinem Christi fœdus pactumq; cōfirmatum est inter nos & Deum, idq; nouū. Vnde mediator noster Christus est, quo nihil est iucundius & optabilius. Deum enim habere Deum suum, hæc demum est summa felicitas. Ad hæc in filios nos adoptauit, & hæredes in dilecto conscripsit. Iam quantū beneficiū sit Deo confœderari, quisq; per se perpendat, quod si ex animo fecerit, nimirum gratum se Deo exhibebit. Porro quod hic *διαθήκη* testamentum, in alio significatu, quàm scripturæ vsus sit, posuit, quosdā ita offendit ut hanc minime Pauli esse putent, qui intanta re admodum proprie soleat loqui. Sciant illi quod spiritus sanctus nos hic rei, hoc est, summi beneficii in Christo adepti, hac dictione magis commonefacit, quàm ut in verba diligentius intendat. Tamen per testamentum, nihil aliud, quàm fœdus illud Dei nobiscum sancitum, & sanguine Christi stabilitū, significare uult, sumpta similitudine à comūni hominum more. Solennibus admodum cære

Sanguine
Christi tes-
tamentum
constat.

ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

monis olim in sancendis foederibus usi sunt, & nonnunquam ea sanguine uel fuso, uel hausto, sicut & supra indicauimus, confirmarunt. Christus sua morte & sanguine, suum foedus stabile re uoluit, quo nobis per omnia spem maiorem remissionis peccatorum faceret. Non uocati a Deo, foedus illud ingrati respuunt, atque adeo contemnunt. Neque mirum, Nam etiam si multa de Christo audiant, tamen sensu coelestium nullo afficiuntur.

Siquidem ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentum in mortuis ratum est, quandoquidem nondum ualet, cum uiuit testator.

Testamentum
proprie
quid.

Vtitur specie pro genere, Nam *διαθήκη* significat proprie testamentum seu foedus, quod inter se homines percutiunt, ipse abuti pro eo, quod condunt morituri. Haec tenus ternos praecipuos fructus, quos dominicum sacrificium nobis attulit recensuit, nempe aeternam redemptionem, deinde, conscientiarum purificationem, postea noui testamenti & aeternae salutis reparationem: Nunc ut certior sit animus noster, nihilque in his summis beneficiis dubitet, ostendit quomodo haec maxime sancta & inuiolabilia sint. Habet enim

enim testamentum & extrema voluntas morientis sacrosanctum & inuiolabile. Ratio huius sic habet, Quando testator defungitur, testamentum ratum ac firmum esse oportet. Ante mortem testatori reuocare testamentum licet, quoties uelit, sed mortuo illo, nullus iam reuocandi superest locus. Vnde & Christus mori uoluit, ut nos certos de foedere illo ut indissolubili, redderet, ut quotquot uere in ipsum credant, remissionem peccatorum & æternam salutem inueniant. Nunc alteram rationem subiungit dicens:

Vnde ne prius quidē illud absque sanguine dedicatum fuit. Cū enim Moses omne præceptum iuxta legē exposuisset omni populo, sumpto sanguine uitulorum & hircorū, cū aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librum, & totum populum aspersit, dicens: Hic est sanguis testamenti, quod mandauit uobis Deus. Insuper autem & tabernaculum, & omnia uasa ministerij sanguine consimiliter aspergebat.

ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD
Et omnia ferè secundum legē sang-
uine purificātur, & absq̃ sanguinis
effusione non fit remissio.

More suo Apostolus iterū figuram adfert,
quasi diceret. Sicut primum foedus sanguine cō-
firmatum est, sic & secundum, & est argumen-
tum à simili ductū. De primo foedere legimus
Exo. 24. Commiscet tamen hic aliqua testimo-
nia ex varijs scripturæ locis, ut ex Numeri. 19
Leuit. 14. neq̃ enim omnia verba quæ hic legi-
mus in dicto loco Exodi habentur. Certe Apo-
stolus plus ad allegoriam, quàm ad vocularū
adnumeratōnē hic spectasse videur. De sangui-
ne hircorum Num: 19. de modo aspergendi Ex-
odi: 12. & Leuit. 14. ἐγκαινίσεν dedicare, conse-
crare, seu rē aliquam solennibus cæremonijs in-
choare, ut postea pro sancto habeat, significat.
Ita templum Salomonis consecratū olim fuit.
Dicis, Quomodo hæc Mosi conueniunt, cū
Eleazarum hæc fecisse legamus? Ideo conueni-
unt, quia quod Moses scripsit, aliquo modo di-
citur fecisse. Neq̃ opus erat omnem populum,
qui erat sexies centena milia, ita aspergere, prin-
cipibus & senioribus asperfis, qui nomen popu-
li gesserunt, satis superq̃ fuit. Ad asperisionem
istam aqua assumpta est, ne sanguis concre-
ret: Lana, ut imbiberet & retineret sanguinem:
Hyssopus, ut ea spargi commodius posset. Ad
dic autem

ἐγκαι-
νίσεν.

dit autem generalem conclusionem semper ferè ad expianda peccata vsus fuisse sanguinis. Cautè tamen loquitur addens, ferè, sic enim Angeli ut mundi excipiuntur.

Christus nobis est loco vituli, hirci, agni immaculati, & hostiæ pro delictis nostris. Vbi nunc lex spiritus in cordibus nostris pronunciata fuerit, eiq; crediderimus, etiam nos in pactum & foedus recipiemur, & sanguine Christi in remissione peccatorum per spiritum: aspergemur. Nam sumus & tabernaculum domini & vasa gloriæ illius, quotquot per fidem huic adhaeremus. Bene autem Christi corpus lanæ comparatur, propter puritatem & mundiciam, rubra vero seu coccina dicitur; eo quod ipse in carne sua, nostra peccata pertulit, quæ rubro filo & coccino, apud Esaiam cap. 1. comparatur: unde & sanguis dicitur, psal. 51. Libera me de sanguinibus: Aqua & hyssopus gratiam spiritus sancti significat, qua si spargamur, super niuem dealbamur, Sicut in psalmo est. Obiter nota quod dicit, sanguine ferè omnia purificari, quod est contra Missæ propugnatores, nisi denuo Christum qua sunt impia audacia macerandum putent.

Itaque necesse est, ut exemplaria quidem eorum quæ sunt in coelis, hisce rebus purificentur. Cæterum

ANNOT. INEPIPTIS. D. AVLI AD
ipsa cœlestia potioribus quàm hæ
sint, uictimis mudentur.

Verba hæc non nihil obscura videntur, sed
planiora erunt si penitus introspeciamus. Neces
se erat figuras nostrarum rerum talibus sacrifi
cijs purificari, nostras autem res longe meliori
bus. Vult dicere. Mosaica sacrificia, quæ dicun
tur exemplaria cœlestium, id est, nostrarum re
rum, qui cœlestes esse debemus, habebant suam
purificationē, sed ipsa cœlestia siue res nostræ,
quæ post Christum incarnatum subsequutę sunt
melioribus sacrificijs Mosaicis opus habēt. Ne
cesse autem erat dicit, propter diuinam videli
cet constitutionem. Scitis autem & ex superiori
bus figuratum multo sublimius esse figurante,
Vnde etiam melioribus uictimis opus est cœle
stibus. Vnicum tamen interim, atq; adeo per
fectum per multa olim sacrificia designatum,
Christi credimus & fatemur. Obseruandum, cū
sancti ueteris testamenti, & qui umbras tenuerunt,
tanta reuerentia Dei & sanctimonia vitæ
vixerunt, quanto magis nos decebit, ut cœlestē
uocationem exprimere per omnia studeamus.
Pudeat plus beneficij accepisse nos quam vete
res, & gratitudine ab illis vinci. Quod hic dicit:
Eorum quæ in cœlis sunt, non est ut intelligas de
rebus, quæ post hanc vitam apud beatos siue
angelos geruntur, sed de ijs quæ nunc sunt in ec
clesia

desia piorum, qui cœlestes dicuntur, & à Deo inhabitantur.

Etenim Christus non ingressus est in sancta manufacta, exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc in conspectu Dei pro nobis.

Christum tandem pergit sublimiorem probare ijs, qui in veteri lege fuerunt, & quasi nouo modo id aggreditur. Sancta manu facta intelligit tabernaculum Mose uel sancta templi Salomonis, ea ut exemplaria verorum, Christus non ingressus est, sed in ipsum cœlum ingressus est, ut in cōspectu Dei appareat, hoc est, sacerdotis munere fungatur pro nobis, nosq; patri reconciliet. Alioqui scimus quod Deo omnia sunt manifesta, & quod filius nunquam nō apparuerit in conspectu patris, præsentiſſimus, sed talibus loquendi modis infirmitati nostræ cōsultitur, qui difficulter admodū cœlestia capimus. Dignitas Christi tanta est, ut apud patrem satis pro omnibus peccatis nostris valeat, seipsum enim immolauit pro nobis, etiam ante conditum orbem, sed tamen non eo modo, ut pretium redemptionis esset expensum, sicut hodie hoc absoluto. Hinc perspicuum est ridiculam si

Apparere
in cōspectu
Dei.

lij reprę

ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD
lij' repræsentationem esse in impia Missa, quasi
iam ille cessarit apparere in conspectu patris,
dignitate sua cesserit. Si dicerent commemorati-
onem cum patribus, & non repræsentationem,
ferendum quidem esset. Sed mittamus hos in
præsentia, & oremus ut dominus illorum ocu-
los tandem ad sui nominis gloriam aperire, &
errorum nebulas ab omnium mentibus excute-
re dignetur.

Non ut sæpius offerat semetipsū,
quemadmodū pontifex ingreditur
in sancta singulis annis per sanguinē
alienum. Alioqui oportuisset illum
sæpius passum fuisse à condito mun-
do.

Notent ista
Missæ pa-
troni.

Vult dicere, si non vnicum sacrificium Chri-
sti sufficeret ad expiāda peccata, necesse esset, ut
sequerentur multa absurda. Primum, Christo
sæpius moriendum fuisset, sicq; inferior foret
cunctis hominibus: deinde rursus pro peccato-
re habendus, postea gloriosus iudex iterum ad-
uenturus nequaquā expectandus, & quæcūq;
imperfectior natura secum trahit, hoc autem ut
manifestissime falsum nemo pius admiserit, suf-
ficiens itaq; Christi sacrificium censendū, & ne-
quaquam amplius repetendum erit. Hæc pro-
be per

be perpendens, nemo Christū denuo offerre cogitabit. Nam hoc esset diminuere de dignitate illius, perinde atq; imperfectum sui ipsius sacrificium fuisset, sed audimus hic istam reiterationem fuisse nō Christi, sed pontificis legalis, qui quotannis in sancta per sanguinem ingressus est, eumq; alienum, Christus autem tantum semel, quod perfectionis est, atq; adeo per suum ipsius sanguinem. Semel secundum scripturam mortuus est, iam non moritur, neq; mors ultra illi dominatur, ut est in Roman. cap. 6. Blasphemum igitur sic necesse est, dicere Christum debere Indies in sacrificio Missæ patri, pro peccatis viuorum & mortuorum, offerri

Nunc autem semel, sub consummationem sæculorum, ad profligationem peccati, per imolationem sui ipsius apparuit.

Absit ut rā absurda cogitem⁹. Scimus em̄ semel tantum Christum in carne apparuisse, idq; reuera, non phantastice, ut olim hæretici quidā ex huiusmodi locutionum modo colligere attētarunt. Consummationem sæculorum, quā hic vocat, alibi plenitudo temporis vocatur, & dies nouissimi. In Christo facta est consummatio legis & prophætarum. Consummatio autem, tempus à Christo passo dicitur, non quod mundus

Consummatio
sæculorum
quid.

ANNOT. IN EPIST. D. PVVLI AD

mundus statim desiturus sit, sed quod nemo alius redemptor, præter hunc qui venit, expectandus veniat, nullus alius mediator intercedat, nullaque alia expiatio pro delictis supersit. Ipse est qui profligauit peccatum, & effecit, ut Deus nobis hoc ignosceret, atque adeo, ut ne imputare quidem porrò uelit.

Et quatenus illud manet omnes homines, ut semel moriantur, post hoc autem iudicium: ita & Christus semel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rursus absque peccato conspicietur ihs, qui illum expectant in salutem.

Hic habes alia duo absurda, quæ paulò ante recensuimus, tibi ea fusius excutienda relinquimus. Promiscue hic Apostolus moriendi & offerendi siue immolandi dictionibus utitur. Notandum est contra Purgatorium extra hoc sæculum statuentes, quod hic habes: Manet omnes homines, ut semel moriantur, post hoc autem iudicium (siue hoc generale, siue speciale intelligas, nihil refert) ut uideas post mortem locum poenitentiae non superfuturum & aliud nihil reliquum esse, quam iudicium. Si credis in Christum, iam à morte in uitam transiisti. Si non credis non uidebis uitam, & ira Dei super te manebit in

nebit in æternum. Ioan: 3. & 5.

Vt multorum peccata tolleret. ¶ Tolleret hic dicit, quod iam iam profligaret dixit. Fructum passionis & sacrificij Christi, ut rem omnium iucundissimam, subinde in memoriam nobis reuocat, nimirum ut grati Deo Christum obseruemus & unicum præceptorē audiamus. Christus peccatū omne profligauit atq; sustulit, non ut omnino nihil peccati in nobis reliquum sit, sed ne id porro in nobis dominari & præualere possit. Nam quotidie orandum: Remitte nobis peccata nostra &c. deinde ne peccatū nobis creditibus à patre imputari queat, imo in bonū cedat, sicut diligentibus Deum omnia in bonū cooperantur. Hinc tamen non concludas, esse peccandum. Multorum dixit, & non omnium, quia multi uocati, pauci uero electi. Posset quidem omnium tollere, sed multi indignos se reddunt, ingratiq; Christo salutem oblatam sua incredulitate respuunt.

Quomodo
Christus
peccatum
sustulit.

Rursus absq; peccato conspi: ¶ .i. apparebit in summa gloria iudex sæculi, innocens & triumphans. Tum uidebunt aduersarij illius, quē amicū peccatorum & publicanorum calumniarint, omniumq; nocentissimū in mortem condemnarint, in quem pupugerint, quemq; uerbum ueritatis lacerantes contempserint, istis omnib⁹ seuer⁹ iudex adueniet, mitissim⁹ aut saluator n̄s, q̄ se in salutem expectant.

C A P V T